

Gerhard Lohfink

A MEGÚJULÓ HITÉLMÉNY

Gerhard Lohfink az Újszövetség professzora a Tübingeni Katolikus Egyetemen. Pontosán átgondolt és kiegyensúlyozott szentírásmagyarázati irányt képvisel. Kutatási területe mindenek előtt az, hogy a világ végéről szóló újszövetségi tanítást a modern világ hit- és imaéletébe illessze be. Felszabadítja a bibliai szemléletet a korához kötött nézőpontoktól és így a mai, kritikailag gondolkodó ember számára is hihetővé teszi a kinyilatkoztatás alapigazságait. Teológiai meglátásait könnyedén és meggyőzően tudja átültetni az igehirdetés mindennapi nyelvezetébe.

Az itt közölt tanulmány egy, még nem publikált előadásának szövege, melyet a szerző 1976 őszén küldött meg a TEOLÓGIA olvasói számára.

1647-ben Blaise Pascal, a francia tudós olyan kísérletet tervezett, amelyben egy higanyoszlop segítségével kimutatja a légnyomás függését a magasságtól. Kísérletét egybekapcsolta a Clermont-tól délre fekvő magas hegy megmászásával. Ez az esemény volt az első alkalom, amikor kísérletileg is igazolták a légnyomás és magasságváltozás összefüggését. Természetesen az 1647. évi nevezetes hegymászás nem az első fizikai kísérlet az emberiség történetében. Mégis olyan kísérlet, amely mindmáig jelként hat. Jele, útjelzője lett az egzakt kísérleti tudományok mindent magával ragadó, az emberiséget elbűvölő győzelmi útjának. És ez az ünnepi felvonulás mindmáig tart. Meggyőző ereje alól senki sem vonhatja ki magát. Az egzakt tudományok olyan kísérleti rendszerekkel dolgoznak, amelyeket mindenkor ismételni és ellenőrizni lehet. A jelenben is mindannyian átéljük, hogy miként változtatja meg az egzakt tudomány a világot. Látjuk, hogyan történnek az új feltalálások, hogyan tervezik meg a találmányokat, hogyan teszik lehetővé a fejlődést, ami az emberi tudást egyre jobban gyarapítja. Felmerül a kérdés, ha ez így halad tovább, vajon nem fog-e a hit reménytelenül

lemeradni vagy megrekedni eddigi útján? Hiszen úgy tűnik, hogy a keresztény hitből éppen az hiányzik, amiben az egzakt tudomány kiténik: a kísérlet, a mindig megismételhető kísérleti rendszer, — az a lehetőség, hogy utána mérjenek és mindenki meggyőződjék róla. Tehát a közvetlen igazolásnak — verifikálásnak —, vagy a tévedés kimutatásának — a falzifikálásnak a lehetősége hiányzik a hitből.

A KERESZTÉNY HIT VÁLSÁGA. Eppen emiatt a szemlélet miatt jutott a keresztény hit ma minden eddiginél nagyobb válságba. Egyre inkább felmerül a kérdés, lehet-e és szabad-e az embernek ma még valamit „hinnie”? Vállalhat-e a modern ember olyasmért felelősséget, mint a hit? Hiszen úgy tűnik, hogy a hit semmi más, mint olyan sötét és vak bizalom, amit nem lehet felülvizsgálni, amit semmiféle kísérlet nem erősíthet meg. Ugy látszik, hogy a helyzetünk olyan a hittel, mint azé az emberé, aki sötétben tapogatózik. Hogy vajon megtalálja-e a helyes utat, vagy sem, — az többé kevésbé a szerencse dolga, ezt előre sohasem tudhatja. — Mivel a mai világban szinte mindenütt a kísérleti módszer jut érvényre, azért a hittel szemben gyakran szorongó érzés támad bennünk. Sok keresztény ezt a szorongást nem is képes szavakba foglalni, bár jó ideje él benne. És minél erőteljesebben érvényesül az egzakt, a kísérleti, a tapasztalati gondolkodásmód, annál jobban fokozódik a keresztény hit válsága —, ha csak közben nem történik valami más! Mert fel kell végre ismernünk, hogy a hit terén is lehetséges valamiféle kísérlet. Nemcsak az egzakt tudománynak van kísérleti módszere, hanem a hitnek is. A „kísérlet” — ami az „experimentum” latin szóból ered — nem jelent mást, mint tapasztalatot, megtapasztalást.

A HIT MEGTAPASZTALÁSA. Minden kétséget kizáróan létezik hitbéli élmény, olyan élmény, amelyben elmélyedhetünk, olyan tapasztalás, amely mindegyikünk számára nyitva áll és amelyben újra és újra részesedhetünk. Arra a kérdésre, miből áll ez a keresztény élménytápasztalás, ezt válaszolom: mindenek előtt három elemet tartalmaz: a belső béke, a vigasz és az öröm élményét. Már ebből is nyilvánvaló, hogy itt nem olyan élményről van szó, amely a felülethez kötődik, amely gyorsan jön és ugyanolyan gyorsan el is tűnik —, hanem olyanról, amely szívünk mélyén születik. De nem is olyan tapasztalás ez, amire könnyen és olcsón tehetünk szert, amit — hogy úgy mondjam — „utánunk dobnak”. Van, amikor az embernek áldozatot kell hozni érte, oda kell adni valamit életéből. De ha egyszer volt valakinek ilyen élménye, azt soha többé nem felejtje el. Hogy is írhatnám le ezt a keresztény élményt? — talán szent Pál levelei segítségével? Amit ő leírt, annak minden sora olyan tapasztalásból fakad, amiről itt szó van. De a páli levelek elemzése sok időt venne igénybe. Ezért csak arra tudom kérni az olvasót, hogy tekintsen vissza saját életére, keressen benne olyan tapasztalásokat, amelyeket ő maga élt át. Volt-e már olyanban része, hogy minden külső nyugtalanság ellenére is elárasztotta a belső béke? Átélt-e már olyant, hogy valamit önként adott oda és akkor hirtelen megérezte, hogy most többje van, mint volt — rendkívüli öröme és vigasztalása. Átélt-e azt, hogy hibáját beismerte, bevallotta és éppen ebben a vallomásban vált bensőleg szabaddá? Vágyódott-e valaha arra, hogy jó legyen, nemcsak alkalmyszerűen, hanem egészen és mindvégig? Volt-e már valaha olyan mélységes, csendes öröme, amelyet ember nem adhat, és amely mindig kapcsolatban tart az Istennel? Átérezte már egyszer is azt a megrendítő élményt, hogy most Isten előtt áll és többé nem térhet ki előle?

A HIT MEGVILÁGOSÍT. Mindezek különféle megnyilvánulási formái az egyetlen alapélménynek: a hit megtapasztalásának. Mindenki eljuthat ilyen élményekre, szerezhet ilyen tapasztalatokat, ha valóban hisz és Istenre hagyatkozik. Hinni tehát nem egyszerűen annyit jelent, mint vakon a sötétbe ugrani. A hitnek vannak élményei, tapasztalásai, sőt kísérletei is. Egyszer kezdjük el vele mi is kísérletezni. Próbáljuk ki, mi tesz bennünket boldogabbá: ha gyűlölnünk, vagy ha szeretünk? Próbáljuk ki, mi biztosít számunkra több békét: ha mások rendelkezésére állunk vagy ha csak mindig magunkra gondolunk. Kísérletezzük ki egyszer ezt is: Néhány héten át ne imádkozzunk, ne gondoljunk Istenre, „hagyjuk Őt ki egészen a játékból”, feledkezzünk meg róla. Utána hasonlítsuk össze ezeket a heteket életünk azon idejével, amikor imádkoztunk, Istennel éltünk, amikor rátekintettünk, feltártuk előtte szívünket. Vizsgáljuk meg magunkat józanul és hibamentesen — ahogy egy kísérlethez illik —, mikor voltunk boldogabbak és melyik volt az emberségesebb életmódunk? Nem félek tőle, hogy ilyen kockázatos kísérletet tanácsoljak. Saját tapasztalatomból tudom, hogyan végződik. — A lényeg az, hogy merjünk végre egyszer ráhagyatkozni Istenre, bizzuk magunkat egészen rá és akkor észrevevesszük, hogy vajon életünk fényesebb lett-e vagy sötétebb, biztosabb vagy bizonytalanabb, értelmesebb vagy céltalanabb. Ezért állítom, hogy van valódi hitélmény, létezik a hitben is kísérlet, — hogy nemcsak sötétség van a hitben, hanem a hitnek van fénye, ragyogása is.

Mindenesetre az, amit eddig mondtam, még nagyon egyoldalú. A keresztény élmény nemcsak egyes embernek esetleges élménye, nem csupán az én belső tereiben lezajló tapasztalás, nem csupán visszavonulás saját szívünk mélyére, hogy ott megtaláljuk Istent. Nem, a *keresztény élmény* egyidejűleg a másikkal együtt megtapasztalt élmény, a *közös élménye*, élmény azokkal, akik ugyanazt az utat járják.

HITÜNK TÖRTÉNETE. Egyáltalán nem az a helyzet, hogy egyedül állunk saját hitélményünkkel, vagy hogy mindig a nullpontról kell kezdenünk tapasztalásunkat. Amikor átéljük a leírt élményeket, akkor egy olyan hosszú történelembe lépünk be, ahol már sokan jártak előttünk. Hiszen a mi hitünk már Ábrahámnál kezdődött, vele, akit Isten kihívott szülőföldjéről és új hazába vezetett. Hitünk mély összefüggésben van Mózes hitével és Jeremiás hitével. Hitünk benső kapcsolatban van szent Péter, szent Pál és szent Ferenc hitével. A korábban élő keresztények hitélményei már magukban hordozzák a mi hitünket is. *Hitünk tehát egy hosszú és mélyeséges hittörténetnek* a folytatása. Hitünk sok-sok nemzedék élményeiből sűrűsödött össze, de ismételten megújuló, mindig új szavakba foglalható és újból összerendezett együttese azoknak az élményeknek, amelyekben több mint háromezer éve részeseznek az emberek. Ezeknek az élményeknek nők és férfiak, fiatalok és idősek, egyesek és csoportok egyaránt részesei voltak. Ilyen hitélmények jelentkeznek a boldogságban és a nyomorúságban, egészségben és betegségben, szentségben és bűnben. És ezekben az összefüggő és ismétlődő istentapasztalásokban piros fonálként húzódik ugyanaz az alapélmény: Isten nem valami távoli idegen, hanem közeli és szerető Isten. Ő a „megbízható” Isten, aki akkor is megtartja hűségét, ha az ember hűtlenné válik. Ugyanakkor Ő az abszolút Ur, akinek tekintete elől senki sem vonhatja ki magát és nem lel békére többé az, aki tőle elszakadt.

A „KINYILATKOZTATÁS” FOGALMA. Hozzászoktunk ahhoz, hogy a keresztény hitet a kinyilatkoztatás szerint szemléljük. Azt mondjuk: az Isten *kinyilatkoztatta magát*. A keresztény hitigazságok *kinyilatkoztatott igazságok*. A kereszténység *kinyilatkoztatott vallás*. A „kinyilatkoztatás” fogalma a felvilágosodás óta döntő kifejezés lett a kereszténység lényegi összefoglalására. Meg vagyok győződve arról, hogy a kinyilatkoztatás fogalma nélkül nem sokra jutottunk volna, mert ez a fogalom hitünkről valami lényegeset és döntőt mond ki. De arról is meg vagyok győződve, hogy a kinyilatkoztatás fogalmát gyakran és veszélyes módon félreértik. A kinyilatkoztatás egyáltalán nem azt jelenti, hogy az Isten „kivülről” beszél bele a mi világunkba, vagy éppen onnan „felülről” rendeli el a maga igazságait. A kinyilatkoztatás sokkal inkább azt jelenti, hogy mi, emberek a hit, a remény és a szeretet merész kockázataiban átéljük a magunk istenélményét, és Isten ezekben az emberi és evilági tapasztalásokban tárja fel önmagát előttünk. Így tehát szilárdan hihetjük, hogy a kereszténység a kinyilatkoztatott igazságokból él, — de egyidejűleg meg lehetünk győződve arról is, hogy a kereszténység nem más, mint összegyűjtött és ezerszeresen „kikísérletezett” hitélmény. Leírhatjuk a kereszténység lényegét úgy is, mint Istenből közölt kinyilatkoztatást, és igazunk van. Ám leírhatjuk a kereszténységet úgy is, mint hitélményt, mint a legbelsőbb mélységekbe hatoló, Istenből nekünk ajándékozott istenélményt, — és akkor is éppen úgy igazunk van. Amint leírhatjuk Jézus Krisztust úgy is, mint Istenből küldött kinyilatkoztatót, de ugyanakkor beszélhetünk Krisztusról, mint olyan emberről, aki Isten felé kimondhatatlan és végtelen nyitottságban élt és olyan tökéletesen egyesült istenélményében, hogy Őbenne Isten teljességgel kimondhatta önmagát.

A kereszténység tehát a hitélmények olyan hosszú történetének fogható fel, amely Ábráhámmal kezdődött és Jézus végső és kimondhatatlan istenélményében érte el csúcspontját. Ettől kezdve a keresztény ember hitének kockázataiban és kísérleteiben mindig újból megtapasztalja a kereszténységet úgy, mint számtalan sok ember megélt, átszenvedett és végül felszabadított istenélményét. Olyan emberek tapasztalásai ezek, akik hittek. Ez a felismerés az utóbbi években nekem magamnak is igen sok bátorságot és bizalmat ajándékozott. Csak ebből a belátásból kiindulva tudtam megérteni sok mindent a Bibliában. Például a következőket:

AZ ÓSEGYHAZ MEGTAPASZTALÁSAI. Az Apostolok Cselekedeteiben gyakran szó esik arról, hogy a híveket milyen mély öröm töltötte el — a Szentlélektől elragadtatásba estek —, belsejleg megvigasztalódtak —, összejöttek a szív örömeiben és egyszerűségében —, egybegyűltek imára és megbeszélésre —, és ilyenkor az Isten új utakat mutatott meg nekik. Magunk is könnyen összeállíthatunk ilyen szentírási részeket. Régebben ezeket a kijelentéseket jámbor túlzásoknak, Lukács evangélista „vagyálmainak” tartottam, aki eszményi képet akart festeni az első közösségekről. Ma már másként gondolkodom erről. A legutóbbi évtizedekben egész világosan kimutatták, hogy a tisztán dogmatikus rendszerű kereszténységnek nincs többé jövője. A „tisztán dogmatikus kereszténységen” olyan kereszténységet ér-

tek, amelyben a tanítási elvek állnak az első helyen, és ahol az emberek csak ésszerű meggyőződésekhez ragaszkodnak, de nincs többé keresztény élményük.

Az utóbbi évtizedekben felismerték, hogy a hit mindenütt, ahol csak teret nyitottak az élő keresztény megtapasztalásnak, egyszerre üdvé és vonzóvá lett. A közelmúltban sok keresztény csoport és sokféle olyan közösség keletkezett, amelyekre fel kellett figyelniünk. Számos egyházi közösség van, ahol valami hirtelen megváltozott, — a csoportok és közösségek feltáruktak a keresztény élmény számára és most egyszerre kimondottan és pontosan ugyanazokat a megtapasztalásokat élik át, amelyeket Lukács írt le. Ezért hiszem ma már azt, hogy Lukács nem vágyálmait írta le, hanem a valóságot. — Ha Lukácsnál, még inkább Pálnál, oly gyakran esik szó a Szentlélek örömről, békéjéről és vigaszáról, arról, hogy Isten új utat mutatott meg —, hogy a hit győzedelmeskedik, — hogy az Isten Lelke mindent megváltoztat, — akkor ezek egyáltalán nem „vágyálmok” voltak, hanem ez volt a ténylegesen megtapasztalt valóság.

AHOL A NYELV FELMONDJA A SZOLGÁLATOT. Meglehetősen sokat szoltam a keresztény élményről, még pedig azért, mert meg vagyok győződve, hogy a keresztény hit végső soron nem a szigorúan őrzendő tanbeli elvek rendszere, hanem olyan élményeknek és tapasztalásoknak a története, amelyet Isten tárt fel számunkra. Ezen az úton már számos ember járt előttünk, ebbe a történelmi folyamatba mi is beléphetünk és nekünk is továbbítanunk kell élményvilágunkat, tapasztalatainkat mások számára. Sokszor talán az a benyomásunk, hogy ma ritka vagy nagyon kevés az igazi, élő keresztény tapasztalás —, ezért szeretnék pontos megkülönböztetést tenni. Meg vagyok győződve arról, hogy ma is sok kereszténynek van komoly imádságélménye. Sokan vannak, akik keresik Istent és sokan meg is találták Őt. Számos ember valóban elmondhatja, hogy öröme az Isten, hogy ha Krisztusért áldozatot hozott, azt százszorosan visszakapta. Azok számára, akik megvalósították, hogy másokért éljenek, e tapasztalás sok öröm forrása. Sokan vannak ma is, akik szótlánul és türelmesen napról napra lelkiismeretük szerint cselekednek, bátran Istenre hagyatkoznak és Benne nem csalatkoznak. Nem, én egyáltalán nem gondolom, hogy ma már nem volna keresztény megtapasztalás. De úgy látom, hogy ezek az élmények csak ritkán jutnak napfényre, hogy visszatartjuk és nem merjük elmondani ezeket. Szinte szégyelljük őket és ezért nem beszélünk róluk. És mivel ritkán mondjuk el hitélményeinket, ma már szinte kihaltak a helyes kifejezések, amelyekkel tapintatosan és mégis őszintén közölhetnénk azokat. Nem egyszer saját testvérünkkel sem merünk imádságainkról beszélni. Házastársak restellik elmondani, hogy Isten meghallgatta kérésüket. Gyermkeink előtt titkoljuk Istenrel folytatott kétségeinket, küzdelmeinket, keresésünket és rátalálásunkat.

Es milyenek az istentiszteletek? Már régen nem azok a „helyek”, ahol minden egyes ember szabadon kifejezhetné örömet és bánatát, szorongását és boldogságát, dicséretét és hálóját. Ez nem volt mindig így és nem is kell, hogy mindvégig így maradjon. Amíg azonban istentiszteleteink átalakulnak, addig szükség van egyházközseinkben olyan kisebb megbeszélésre hivatott csoportokra, ahol az emberek érzik, hogy befogadják, helyeslik őket, ahol kötetlenül imádkozhatnak és közvetlenül kicserélhetik hitélményeiket, ahol Szentírást olvasnának, megterveznék a rászorultak támogatását és a nehéz helyzetekben egymást is kölcsönösen segíteneik és bátorítanák. Éppen erre a kölcsönös segítségre van sürgősen és feltétlenül szükségünk. Máskülönbén hogyan létezhetnénk mi, keresztények egy olyan világban, amely elidegenedett, vagy közömbössé vált a kereszténységgel szemben?

Ha csak a hegyi beszéd etikáját nézzük, máris rájövünk, hogy az az ember, aki egyedül áll ebben a világban, aligha valósíthatja azt meg. Jézus megköveteli a belső szabadságot a vagyonnal szemben, a töretlen hűséget a házastársak között, a készséget a feltétel nélküli kiengesztelődesre, a szív tisztaságát, a lemondást az erőszakról és az abszolút igazlelkűséget. Mindez csak úgy teljesíthető, ha az egyeseket az egyházközség óvja és védelmezi, egy olyan közösség, ahol mindezt a krisztusi tanácsot közösen próbálják újból és újból megvalósítani és ehhez egymásnak testvéri módon segítséget nyújtanak. Csak egy ilyen tanítványi közösség fedezetében valósítható meg a hegyi beszéd követelménye. Jézus elgondolása a tanítványok közössége számára jelent felszólítást. De vajon a mi plébániai egyházközseink valóban ilyen közösségek-e? Jézus tanítványi közösségének értelmezik-e azok magukat? Tudatában vannak-e a keresztények az egyházközsegekben egymás iránti felelősségüknek? Az egyházközsegekben törekednek-e a jézusi elgondolás megvalósítására? Tudatában vannak-e, hogy minden egyházközségnek egyszeri és megismételhetetlen történelmi feladata van Isten előtt?

MA KÉTFÉLE EGYHÁZKÖZSÉG VAN. Itt érkezünk ahhoz a ponthoz, ahol elkallódhatnak sajátos keresztény élményeink, azok, amelyek az Újszövetségben magától értetődőek voltak. Az ősi egyházközségi öntudat korunkban kevésbé található meg. De a fordulat már lassan

kezd kirajzolódni. A legtöbb helyen új kezdeményezéseket találunk. Én jelenleg még csak két megvalósult lehetőséget látok.

Az egyik az „*ellátó egyházköztség*”. Itt egyetlen lelkipásztor végez mindent, az igehirdetésben, a szentség kiszolgáltatásban saját magát „adminisztrálja”. Az ilyen helyen kevesen érzik magukat felelősnek, a hívek csak egymás mellett éledgelnek anélkül, hogy mint igazi keresztények találkoznának is egymással. Hiányzik a hitélmények kicserélése, éppen azért, mert nincs is lényeges keresztény élményük arról, hogy a hívők közösségében élnek. Ma még ez a leggyakoribb közösségi forma, amit én „*ellátó egyházköztségnek*” nevezek. Félő azonban, hogy az ilyen közösségben csakhamar nem lesz semmi „*ellátnivaló*”. Sorvadásban fog elhalni, még akkor is, ha egy ideig mesterséges táplálással tartják életben.

A másik lehetőség annak az *egyházközségnek* a kialakítása, amely valóban *közösségként értelmezi önmagát*. Itt számos önkéntes munkatárs van és mindannyian felelősnek érzik magukat. Ezen az egyházközségen belül olyan kisebb körök alakulnak, ahol az azonos korúak és érdeklődésűek kérdéseket és válaszokat adhatnak egymásnak és ebben a kölcsönösségben élnek meg hitük közösségét. Az ilyen egyházközségekben alakul ki a keresztények igazi párbeszéde a közös hitélményekről, itt segíthetik egymást abban, hogy a világban valóban keresztény módon éljenek. Biztos, hogy az ilyen közösségben is jelentkezhet a csőd, a bűn és a kereszt homálya. De még bizonyosabb, hogy mindig lesz benne húsvéti öröm, újabb és újabb istenélmények, a megújító Lélek élő megtapasztalása. Ezeknek az egyházközségeknek van életük és egyedül ezeknek lesz jövőjük!